

KRUPA BERNADETT – LUKOVSZKI KAROLINA

A digitális oktatás hatásai az autonóm tanulásra

KÖZELÍTÉSEK

Jelen tanulmány a diákok autonóm tanulása és a koronavírus-járvány következményeként 2020-ban bevezetett digitális oktatás összefüggését vizsgálja. A tanulmányban bemutatott kutatás arra a kérdésre kereste a választ, hogy a digitális oktatás hatására mennyire és hogyan változott a diákok autonómiája a tanulást illetően. A kutatási problémához kapcsolódó elméleti háttér betekintést nyújt abba, hogy mi az autonóm tanulás, hogyan jelenik ez meg a nyelvoktatásban és a digitális oktatásban. A digitális oktatás kapcsán a tanulmány foglalkozik az online tanulási környezettel és a diákok ebben való boldogulásához szükséges kompetenciákkal. A bemutatott kutatás két középiskolában zajlott, és két évfolyam – a tizedik és a tizenkettedik – diákjainak autonómiájára tér ki specifikusan. Egy átfogóbb kép elnyerése érdekében több kutatási módszert alkalmaztunk: megfigyelések a korábban már említett évfolyamok nyelvi óráin, egy online diákkérdőív és két interjú – egy tizedikes és egy tizenkettedikes diákkal. Az eredmények azt mutatják, hogy a pandémia és az online oktatás – bár minimális mértékben, de szinte minden diák esetében – a tanulásuk terén nagyobb felelősségvállalást eredményezett, mégsem mondható határozottan, hogy a tanulási helyszín megváltozása egyértelműen magával hozta volna minden tanuló autonóm tanulás iránti pozitív attitűdjének erősödését és/vagy autonóm tanulási gyakorlatának fejlődését. A reláció inkább a diákok életkorához köthető; a jelek szerint az idősebb és céltudatosabb tanulók már realizálták, hogy az autonóm tanulás egy igen hasznos, őket önállóságra, felelősségvállalásra és önkoordinálásra ösztönző tanulási módszer, amely jelentősen hozzájárulhat jövőbeli céljaik megvalósításához.

BEVEZETÉS

A járványhelyzet 2020 tavaszán megkövetelte az iskoláktól a digitális oktatásra történő átalálást, habár sok esetben ennek feltételei nem voltak adottak (például a tanulóknak nem állt a rendelkezésére a szükséges technikai eszköz vagy a pedagógusok nem rendelkeztek megfelelő felkészültséggel, tapasztalattal és eszköztárral a digitális térben való

tanításhoz). Ennek következtében egyre inkább fontossá vált, hogy a diákok tisztában legyenek az autonóm tanulás jelentésével, fontosságával, valamint annak módjaival, hiszen, mint ahogyan azt az elmúlt évek megmutatták, bármikor szükségük lehet arra, hogy szinte teljes mértékig a saját kezükbe vegyék tanulási folyamatuk szervezését, irányítását. Az alábbiakban egy 2022-ben elvégzett kutatást mutatunk be,¹ melynek középpontjában az autonóm tanulás állt, és arra a

¹ Ekkor szinte egy teljes tanév online oktatás után hét hónapja zajlott a jelenléti oktatás.

kérdésre kereste a választ, hogy a digitális oktatás hatására mennyire és hogyan változott – ha változott – a diákok autonómiája a tanulást illetően. A kutatás eredménye nagy segítségként szolgálhat minden tanár – akár friss diplomás, akár már több éve, évtizede a pályán lévő és tapasztalatokkal rendelkező pedagógus – számára abban, hogy segíteni tudjanak diákjaiknak megismerni ezt a módszeregyüttest és ösztönözni őket arra, hogy bátorkodjanak használni is azt.

A fentiekben megnevezett kutatási probléma vizsgálata elsősorban a nyelvtanulásra irányul, az adatok gyűjtéséhez pedig a következő módszerek szolgáltak segítségül: hospitálások – főképp idegen nyelvi órákon –, egy rövid tanulói kérdőív, és végül, de nem utolsósorban két diákinterjú.

AZ AUTONÓM TANULÁS

Első lépésként fontos megfogalmazni, hogy mit értünk *autonóm tanulás* alatt. Az autonóm tanulás meghatározása eltérő lehet attól függően, hogy milyen kontextusban és milyen céllal vizsgálják a témakört. Vannak, akik a folyamatot leíró

egy-egy kifejezéseket szinonimákként, mások eltérő fogalmakként használják.

Néhány példa ezek közül:

autodidakta tanulás, autonóm tanulás, önszabályozott tanulás, önirányított tanulás, önképzés (Kovács, 2020; Spiczéné Bukovszki, 2015). Az autonóm tanulás valójában egy önszabályozott tanulási folyamatot jelent, amelyben a tanuló felelősséget vállal a saját tanulási folyamatáért, és azt igyekszik irányítani célok kitűzésén keresztül, illetve gondolatai, érzelmi és környezete szabályozása által (Kovács, 2020).

Spiczéné Bukovszki Edit (2015) az autonóm tanulás kapcsán négy fontos kritériumot emel ki: tervezés, kognitív folyamatok, önmegfigyelés és reflexió. Tehát az autonóm tanuló képes önállóan célokat kitűzni, ezek eléréséhez kiválasztani az alkalmas tananyagokat, eszközöket, módszereket, kialakítani a megfelelő tanulási környezetet, valamint képes ezek módosítására a tanulási folyamat értékelését követően. Ez nagymértékű tudatosságot kíván, hiszen a tanulónak folyamatosan monitoroznia kell az egész tanulási folyamatot.

Huszthy szerint az autonóm tanuláshoz négy fő területe van – ezekhez a szerző különböző kompetenciákat kapcsol: a kogníció, viselkedés, a környezet és a motiváció (Huszthy, 2021).

A kognícióhoz kapcsolódik itt az „autonóm tanuló” kompetenciája. Az autonóm tanuló aktív résztvevője a saját tanulási folyamatának; ehhez különböző kognitív, metakognitív és önszabályozó stratégiákat alkalmaz, illetve tudatosan aktivizálja a korábbi ismereteit. Emellett lényeges kiemelni, hogy az autonóm tanulót önreflexió jellemzi, folyamatosan monitorozza a tevé-

kenységét, reflektál a cselekvéseire, értékeli azokat és az alkalmazott módszereit (Huszthy, 2021).

A viselkedés (vagy: tanulói szerep) területén a

tanulásért való felelősségvállalást kell kiemelni mint legfőbb kompetenciaterületet, mivel az autonóm tanulás során a tanuló kerül a – legalábbis a folyamatirányítást tekintve – alárendelt szerepből. Azaz nem csupán a tanári utasítások irányítják a tanulási folyamatában végzett tevékenységeit, hanem ő is kap egyfajta irányító, tervező szerepet. Ez a szerep lehetővé teszi, hogy a tanuló a

az autonóm tanuló képes
önállóan célokat kitűzni

maga kezébe vegye a saját tanulási folyamatát, meghatározza annak elemeit és ütemét (Huszthy, 2021).

A következő terület, a környezet (vagy: kontextus) ugyancsak jelentős szerepet játszik, mivel nagy hatással van az autonóm tanulás kialakulására. Jelen vizsgálatban a digitális tanulási környezet

került górcső alá, mely nagymértékben hozzájárulhat a tanulói szokások átalakulásához, mivel szükségessé teszi a digitális kompetencia fejlesztését.

Ez a kompetencia nemcsak az IKT-eszközök használatára terjed ki, hanem magába foglalja az információ fellelésének, azonosításának és felhasználásának képességét is (Huszthy, 2021).

Végezetül a motivációt (vagy: érzelmet) emeli ki Huszthy (2021). Az érzelmi tudatosság és az önismeret kardinális a motiváció és az érdeklődés fenntartásában. Egyrészt a tanuló az érzelemszabályozás által lesz képes leküzdeni az unalmat és a szorongást, másrészt hozzájárul a célorientáltsághoz. Az önismeret segít a diák számára abban, hogy felmérje képességeit, és kialakítsa az ehhez megfelelő hatékonyságú módszereket és környezetet. Természetesen ezeknek a kompetenciáknak a fejlettsége számos tényezőtől függ, ilyen például az életkor vagy az élettapasztalat. A motiváció kapcsán meg kell említeni, hogy az autonóm tanulásban annál is inkább jelentősége van a sikereknek és a kudarcoknak, mivel a későbbi tanulási folyamatok során az önálló tanulással elért sikerek ösztönzik a tanulókat az elsajátított ismeretek és készségek felhasználására (Herczegh és Törnyei, 2009), azaz megújítják és tovább növelhetik a motivációt.

A négy terület – mint a folyamat tényezője – tehát valójában nem választható el egymástól: azok szorosan összefüggnek, és részét képezik az autonóm tanulásnak. Fontos még hozzátenni, hogy az autonóm tanulás a tanár részéről is megkövetel bizonyos kompetenciákat, hiszen itt az ő szerepe is

megváltozik; bizonyos döntéseket át kell ruházni a tanulóra, és képesnek kell lennie őt segíteni, támogatni a tanulási folyamatban (Huszthy, 2021; Papp-Danka, 2014;

Spiczéné Bukovszki, 2015).

Az autonóm tanulás a nyelvtanulásban

A sikeres nyelvtanulás egyik kulcsa lehet az autonóm tanulás, mivel a tudatosság és az önálló nyelvhasználat révén a tanuló egyéni igényeinek megfelelően képes haladni a fejlődése útján. Az autonóm tanulás fent említett tényezőinek egyes tanulókra jellemző meglete és minősége a nyelvtanulásra is erős hatást gyakorolnak. De milyen az autonóm nyelvtanuló?

Az autonóm nyelvtanuló irányítja a saját tanulási folyamatát, különböző stratégiákat alkalmaz, melyek segítik a tanulást gyorsabbá, élvezhetőbbé tenni, illetve pozitívan befolyásolják a nyelvtanulási eredményeket (Kovács, 2020). Ezek között megemlíthetők például a memóriastratégiák, a kognitív stratégiák, a kompenzációs stratégiák, a metakognitív stratégiák, az érzelmi stratégiák és a társas stratégiák (Kovács, 2020). Ezek a stratégiák könnyen párhuzamba állíthatók a Huszthy által meghatározott területekkel is: az első négy szorosan kapcsolódik a kognícióhoz, az érzelmi stratégiák az érzelem és

a későbbi tanulási folyamatok során az önálló tanulással elért sikerek ösztönzik a tanulókat

motiváció területéhez, illetve a társas stratégiák a környezethez, a viselkedéshez vagy akár az érzelmekhez, hiszen – mint már korábban elhangzott – ezek a területek szorosan összefüggnek. Mint ahogyan a neve is mutatja, a memóriastratégia szolgál a szavak memorizálására; például az új szavakat, kifejezéseket a nyelvtanulók szituációkba helyezik, vagy a már ismert szavakkal összekapcsolják azokat. A kognitív stratégiák segítenek az idegen nyelvi szöveg értelmezésében, feldolgozásában. Ehhez kapcsolódó tevékenységek lehetnek a kulcsszavak keresése vagy a jegyzetelés. Ha a tanuló nyelvtudása hiányos, akkor különböző stratégiákat alkalmaz, hogy kompenzálja ezt a hiányt: körülírja, definiálja a szót, amelyet nem ismer a célnyelven, vagy ki-következteti egy ismeretlen szó jelentését a szövegkörnyezetből. Ezt hívjuk kompenzációs stratégiának. A metakognitív stratégiák irányulnak a nyelvtanulási folyamat fölépítésére, reflektálására és módosítására. Ahogyan az már megjelent az érzelmek kapcsán, az érzelmi stratégiák segítenek a szorongás leküzdésében – például a tanuló bátorítja és dicséri magát. A társas stratégiákon pedig olyan tevékenységeket értünk, melyek a nyelvtanulást elősegítő kommunikációra vonatkoznak: keresi-e a nyelvet tanuló személy a lehetőséget, hogy a célnyelven beszéljessen, kijavítja-e magát.

Az autonóm tanulás a digitális oktatásban

Ahogyan az már *Huszthy* területi felosztása alapján is megállapítható, a környezet fontos szerepet játszik a tanulási folyamatban, hiszen a különböző környezetek eltérő

képességeket és készségeket igényelhetnek. Éppen ezért nem meglepő, hogy *Benson* a nyelvtanuláshoz kapcsolódó autonómia öt területét különbözteti meg, melyek közül az egyik a technológiai alapú autonóm tanulás, melyen az internet használatát értjük a tanulási célok elérése érdekében (Bensont idézve: *Kovács*, 2020).

A 2020-as járványhelyzet következtében a tanulók az offline tanulási környezetből hirtelen átkerültek egy online tanulási környezetbe. Az online tanulási környezet is többféleképpen értelmezhető: egyesek egy zárt keretrendszernek tekintik, míg mások sokkal tágabban értelmezik azt, mint ahogyan azt *Papp-Danka Adrienn* is teszi. Ő maga öt fő jellemző mentén írja le az online

tanulási környezetet: a tanulás egy eszköz segítségével történik, mely internetes csatlakozásra képes; a tanulási folyamat nem kötött időhöz vagy helyhez, tehát távolság jel-

lemzi, mind a társaktól, a tanároktól, mind pedig a fizikai tanteremtől; figyelembe veszi az egyéni fejlődést, így alapoz az önszabályozó tanulásra; a tanulás támogatásában részt vesz a pedagógus is; illetve nem választható el teljesen az offline tanulási környezettől (*Papp-Danka*, 2014). Ezen sajátosságokon kívül számos más jellemző is megjelenhet attól függően, hogy ki a felhasználó, milyen kurzus keretében tanul, illetve milyen alkalmazásokat használ.

A pandémia alatti online oktatás során a hagyományos tankönyv, füzet, munkafüzet mellett egyre nagyobb szerepet kaptak a digitális eszközök. Az átállás nem volt zökkenőmentes, az iskolák és a pedagógusok felkészületlensége, az eszközök hiánya mind hozzájárult ahhoz, hogy kezdetben csupán a

keresi-e a nyelvet tanuló személy a lehetőséget, hogy a célnyelven beszéljessen

tanár és a diákok közötti kommunikáció, a feladatok kiosztása, a megoldott feladatok beadása történt meg az online térben, és még mindig a papíralapú, offline tanulás volt előnyben. Végül egyre több alkalmazás bevonásával sikerült a tanórákat is a digitális tanulási környezetbe áthelyezni. Annak ellenére, hogy már az online oktatás előtt is érezhető volt, hogy a diákok a nyomtatott irodalom helyett szívesebben használják az internetet tanulási célok eléréséhez, legfőképp információszerzés céljából, az átállás számukra sem volt problémamentes a kezdeti nehézségek miatt. Habár a tanulóknak már az interneten való böngészés a kézenfekvő, a „kényelmes” megoldás – hiszen szabadidejük nagy részét az online térben töltik –, fontos, hogy elsajátítsák a szükséges képességeket ahhoz, hogy a digitális térben hatékonyan tudjanak önállóan tanulni. Ehhez több olyan kompetenciára van szükség, amely a tantermi környezetben még csak üdvözlendőként jelenik meg, viszont az online tanulási folyamat sikeressége érdekében már elvárás, például az saját tanulási folyamat iránti felelősségvállalás, a problémamegoldó gondolkodás, a rendszeres és hatékony kommunikáció, információ- és tudásmenedzsment (Papp-Danka, 2014). Így – visszatérve a korábban említett információszerzéshez – a diákoknak tudniuk kell például, hol érdemes keresni az információt, amire szükségük van, ki kell szűrniük a helyes adatokat, és megfelelően

kezdetben csupán a tanár és a diákok közötti kommunikáció, a feladatok kiosztása, a megoldott feladatok beadása történt meg az online térben, és még mindig a papíralapú, offline tanulás volt előnyben

kell azokat felhasználniuk. De nemcsak az új ismeretek megszerzésére van lehetőség a világhálón, hanem a megszerzett tudás és az elsajátított képességek gyakorlására, rögzítésére, elmélyítésére is. Ezeket a folyamatokat elősegítő alkalmazásokat, programokat és online felületeket kell megismertetni a tanulókkal, illetve ösztönözni őket arra, hogy keressék ezek közül azokat az eszközöket, amelyek saját tanulási céljaiknak megfelelnek, és építsék be ezeket a saját tanulási folyamatukba.

A KUTATÁS

A kutatás résztvevői

A kutatás helyszínül két középiskola szolgált. Mind a két oktatási intézmény állami fenntartású, kisvárosi középiskola. A kutatásban való részvétel önkéntes volt, így összesen 28 tanuló járult hozzá a vizsgálathoz, közülük 7 fiú volt, 21 pedig lány. Az 1. táblázatban látható a tanulók korosztály szerinti megoszlása: 18 diák a kutatás ideje alatt tizedik osztályba járt, míg 10-en a végzős évfolyamra, azaz tizenkettedikbe. Ezekkel az adatokkal összhangban 16 éves volt 16 tanuló, 17 éves 2, 18 éves 8, míg 2 diák már betöltötte a 19. életévét.

1. TÁBLÁZAT

A kutatásban résztvevők életkori eloszlása

Életkor	Létszám
16 éves	16 tanuló
17 éves	2 tanuló
18 éves	8 tanuló
19 éves	2 tanuló

FORRÁS: saját szerkesztés

Minden diák két idegen nyelvet tanult párhuzamosan: mindenki tanult angol nyelvet, emellett pedig vagy németet (11 tanuló), vagy spanyolt (12 tanuló), vagy franciát (5 tanuló). Az idegen nyelvi óraszámok bontása változó volt attól függően, melyik nyelvet tanulták a tanulók első idegen nyelvként, és melyiket másodikként. Ki kell emelni azt a tényt is, hogy a végzősök nyelvi tagozatos osztályba jártak – ők emelt szinten, azaz heti öt órában tanulták az angol nyelvet. Viszont nem az angol, hanem a német volt az első idegen nyelvük. Az angolt csak a középiskolában kezdték el tanulni a német nyelv mellett. A németet a kutatás ideje alatt csak heti három órában tanulták.

Kutatási probléma, kutatási kérdések

A kutatási problémánk témájának az autonóm tanulást választottuk. Ezt a kérdéskört olyan tekintetben szeretnénk vizsgálni, hogy a koronavírus, illetve a digitális oktatás hatására mennyire és hogyan, milyen irányba változott – ha változott – a diákok autonómiája a tanulást, a tanulási szokásaikat, motivációjukat illetően. Ezekre a kérdésekre szerettünk volna választ találni az alább bemutatott adatgyűjtési módszerekkel.

Angol–német, valamint német–spanyol tanár szakos hallgatókként a fentiekben megnevezett kutatási problémát első sorban a nyelvtanulás kapcsán szerettük volna vizsgálni.

A saját kutatásunk eredményét szeretnénk a releváns szakirodalomban szereplő adatokkal, elméletekkel összehasonlítani. Bízunk benne, hogy a félév végére az összegyűjtött adatok segítségével sikerül egy reális képet kapnunk a diákok autonóm tanulását illetően.

Az adatgyűjtés

Az adatok összegyűjtését több módszer is segítette. Ezen módszerek a következők voltak: megfigyelés, egy tanulói kérdőív kitöltése és két diákinterjú.

Megfigyelés

A megfigyelések nyelvi tanítási órákon történtek. Ennek a módszernek a használata bizonyult a legnehezebbnek, hiszen egy tanóra során, ahol a legtöbb esetben a teljes csoport együtt dolgozik a tanárral, csak minimális vagy semmilyen jele nem mutatkozik az autonóm tanulásnak. A hospitálásokat segítették azonban a szaktanárok, akik tisztában voltak a kutatás témájával. Mivel

ők már régebb óta dolgoztak a kutatásban részt vevő tanulókkal, jobban ismerték őket, így felhívták a figyelmet egy-két érdekes jelenségre, továbbá áthelyezték a megfigyelések középpontját néhány olyan tanulóra, akiről már biztosan tudták, hogy autonóm módon tanulnak, vagy legalábbis érzékelték annak hajlandóságát. Ezzel a segítséggel a későbbiekben célravezető és hatékonyabban voltak az obszervációk.

Kérdőív

A második módszer egy anonim, Google Forms alapú kérdőív volt, amelyet mind a 28 résztvevő önkéntes alapon töltött ki. A kérdőív több kérdéstípust tartalmazott. Az elején általános, de személyesebb (nem, életkor, évfolyam stb.) kérdéseket válaszoltak meg a kitöltők, majd többszörös választásos kérdések következtek. Ezután különböző állításokat kellett értékelniük egy 1-től 5-ig terjedő skálán (1 = „egyáltalán nem értek egyet”; 5 = „teljes mértékben egyetértek”), amelyek már specifikusan az autonómiájukra, az autonóm tanulásukra fókuszáltak a koronavírus előtti, alatti és utáni időszakokra vonatkozóan. Végezetül nyitott kérdésekre válaszolva fejtették ki a véleményüket, szintén az autonómiájukra vonatkozóan, figyelembe véve itt is mind a három időintervallumot. Ezek rövidebb, illetve hosszabb taglalást követeltek a diákoktól. A kérdőívhez tartozó link megosztását megelőzően szükséges volt ismertetni a diákokkal, hogy milyen kutatásban vesznek részt, mit is jelent pontosan az autonóm tanulás fogalma, illetve a tanulók megbizonyosodhattak arról, hogy sem a részvétel,

sem pedig a kutatásból való kimaradás nem jár semmilyen következménnyel. A definíció tisztázásának nélkülözhetetlenségét bizonyítja, hogy a rövid diskurzus során a tanulók többsége egyértelműen jelezte, hogy nincs tisztában az autonóm tanulás jelentésével, annak ellenére, hogy többen – bár a legtöbb esetben ösztönösen – igenis autonóm módon koordinálják tanulásukat.

A kutatás bemutatása, valamint az alapvető meghatározások tisztázása egyaránt elengedhetetlen volt annak érdekében, hogy a kérdőívet egyszerűbben, a valóságnak megfelelően tudják kitölteni a diákok. (Ennek ellenére, sajnos, így is akadtak olyan diákok,

akik válaszaik nem voltak relevánsnak tekinthetők, hiszen az egyes kérdésekhez nem odatartozó információkat írtak.) Az autonóm tanulás fogalmának megbeszélése után az osztálytermekben kive-

títettük magát a kérdőívet, és kérdéssről kérdésre a diákokkal közösen értelmezték a kutatók, hogy azok pontosan mit is jelentenek. Ennek célja az volt, hogy valóban hiteles eredmény szülessen a kutatási problémáról hiszen, ha a diákoknak nem egyértelműek a kérdések, akkor fennáll annak a veszélye, hogy észszerűtlen válaszokat adnak, valótlán opciókat jelölnek meg. Ezután a tanulók e-mailben kapták meg a kérdőív linkjét, amelynek kitöltésére és visszaküldésére két hétük volt.

Interjú

Mint ahogyan azt már többször is említettük, a kutatásban való részvétel önkéntes alapon történt, így egyetlen egy diák sem kényszerült arra, hogy az interjú

többen igenis
autonóm módon
koordinálják tanulásukat

lebonyolításában részt vegyen. Minden egyes tanuló lehetőséget kapott rá, hogy a részvételi szándékát jelezze, hiszen az interjúra irányuló tájékoztatást és kérést a nyelvi csoportok előtt frontálisan és nyilvánosan tették meg a kutatók. Így csak egy tizedikes és egy tizenkettedikes tanuló volt hajlandó interjút készíteni. Azért, hogy a kutatási problémáról egy minél átfogóbb kép kialakítására lehetőség nyíljon, célravezető lett volna több diákkal is elvégezni az interjút. Viszont, mivel a diákok komfortérzete prioritást élvezett az interjúk során, fontos volt, hogy senkire ne erőltessék rá a kutatók az interjúban való részvételt. A releváns

válaszok érdekében elsődleges szempont volt, hogy a tanulók ne feszélyezett, monoton és sablonos válaszokat adjanak, hanem merjék elmondani valódi véleményüket a témával kapcsolatban. Mind a két interjúalany nő volt. Habár az elbeszélgetések előre összeállított kérdések mentén történtek, és mind a két alany ugyanazokat a kérdéseket válaszolta meg (lásd 2. táblázat), a folyamat végére mégis egyfajta kötetlen és felszabdult beszélgetés alakult ki a diákokkal, ami nyitottságuknak tulajdonítható. Az interjúkra személyesen, tanítási órák után, az iskola falain belül került sor.

2. TÁBLÁZAT

A beszélgetésekhez előre összeállított kérdések

1.	Hogyan definiálnád az autonóm tanulást?
2.	Mi a véleményed az autonóm tanulásról?
3.	Kérlek, meséld el, hogy az idegen nyelvek tanulásakor hogyan alkalmazod az autonóm tanulást? Emlékezz vissza az online oktatás előtti, alatti és a jelenlegi időszakra, és kérlek így próbáld ezt a kérdést megválaszolni.
4.	Más tantárgyaknál mi volt, illetve most mi a tendencia?
5.	Szerinted az online oktatás alatt fejlődött az idegen nyelvi tudásod? Ha igen, akkor elég volt az „iskolai oktatás”, tanári magyarázat és a tananyag? Vagy esetleg alkalmaztál más módszereket is? Ha nem fejlődött a tudásod, mi lehetett az oka?
6.	Ha a nyelvtanulásra gondolunk, akkor négy különböző készséget különböztetünk meg: olvasás, írás, beszéd, és hallásértés. Szerinted melyik az a készség, amely leginkább fejleszhető az autonóm tanulással?
7.	Hogyan volt ez a Te esetekben? Kérlek, fejtsd ki gondolatodat az online oktatásra vonatkozóan is!
8.	Mit gondolsz, mi lehet az a „sorsdöntő” pillanat a diákok életében, amikor úgy határoznak, hogy autonóm módon kezdenek el tanulni? Természetesen csak azokra a diákokra gondolunk, akik valóban autonóm tanulást folytatnak.
9.	Ha tanácsot kellene adnod az egyik diáktársadnak, aki még nem ismeri az autonóm tanulást, hogyan ösztönöznéd – ha ösztönöznéd – arra, hogy kezdjen el autonóm módon tanulni?
10.	Van-e esetleg bármilyen más gondolatod a témával kapcsolatban, amire nem kérdeztünk rá, de fontosnak tartod megemlíteni?

Adatelemzés

A szükséges adatok összegyűjtése után összevetettük a megfigyelések során készített jegyzeteinket és az interjú kérdéseire adott válaszokat. A következő lépésben az ezekből nyert információk kiegészültek a kérdőívre érkezett válaszokkal. A jegyzetekből és az interjúkból nyert adatokat évfolyam szerint két különböző kategóriára lehetett bontani: a tizedikes nyelvi csoportokból származó hospitálási feljegyzések és a tizedikes interjúalannal létrejött beszélgetés adta a tizedikes tanulókra vonatkozó adathalmazt, a tizenkettedikes nyelvi csoportokban végzett megfigyelések és a végzős diáklánnyal készített interjú pedig a tizenkettedikesekét. Ez az elkülönített és ebbe a két „kategóriába” osztott adatfeldolgozás nagyon hasznosnak és érdekesnek bizonyult, hiszen így a kutatás által betekintés nyerhető olyan diákok autonóm tanulási szokásaiba (a tizenkettedikesekéibe), akik kellőképpen kivették a részüket a jelenléti és a digitális oktatásból is – másfelől pedig olyanok nézőpontjai is napvilágra kerültek, akik az eddigi középiskolai tanulmányaikat szinte csak az online térben végezték, hiszen a tizedikesek jelenléti oktatásban még csak kismértékben vettek részt középiskolás „pályafutásuk” alatt. Érdekes összehasonlítás lehetőséget, párhuzamokat és

az autonóm tanulás jelentésével és annak fontosságával még kevésbé vannak tisztában a diákok tizedik osztályban

a kutatás által betekintés nyerhető olyan diákok autonóm tanulási szokásaiba (a tizenkettedikesekéibe), akik kellőképpen kivették a részüket a jelenléti és a digitális oktatásból is

ellentéteket is lehetett találni a két különböző szituáció között. A szeparált adatösszehasonlítás végzetével a kérdőív elemzése következtetett, amely segítségével mindenekelőtt

az eddigi adatok és az azokból levont következtetések alátámasztására törekedtünk, ezen túl pedig további általános információk derültek ki a kutatási problémára vonatkozóan.

EREDMÉNYEK

Az eredmények tehát – a már a fentiekben megemlített – két csoportra bontva ábrázolhatók a tizedikes és a tizenkettedikes nézőpont alapján. Az eredmények eme két csoportban történő prezentálása után megfogalmazzuk a kutatás konklúzióját.

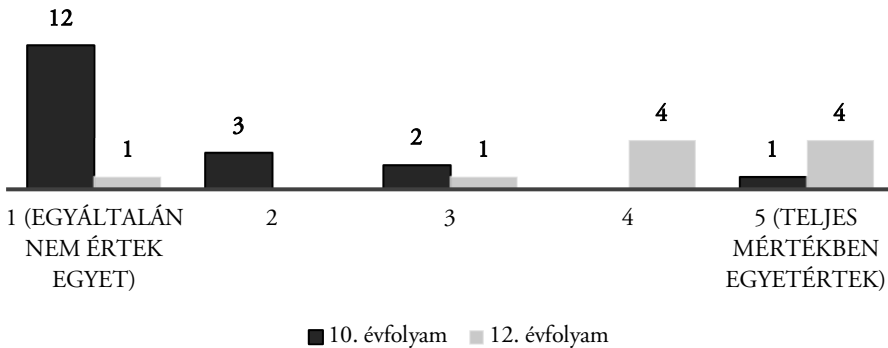
Az autonóm tanulás a tizedikesek körében

Az autonóm tanulás jelentésével és annak fontosságával még kevésbé vannak tisztában a diákok tizedik osztályban, így természetes, hogy nem is alkalmazzák azt. Az *I. ábra* értelmezése alapján számukra elegendőnek bizonyul annyi ismeretszerzés és tanulás, amennyire az iskolában lehetőséget kapnak, valamint amennyit otthon házi feladatként kötelezően el kell végezniük.

1. ÁBRA

A kutatásban részt vevő diákok tanulási szokásai a digitális oktatás előtt

„A koronavírus/digitális oktatás előtt teljesen autonóm módon tanultam. Saját magam irányítottam a tanulási folyamatomat.”
28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Noha tudatában vannak annak a ténynek, hogy ez a későbbiekben, különösen a felsőoktatásban kevés lesz, egyelőre még nem törekednek nagyobb és önállóbb erőfeszítéseket tenni tanulmányaik előmenetelét tekintve, tudásuk gyarapítása érdekében. Szabadidejüket szívesen töltik idegen nyelvű filmek és videók megtekintésével, külföldi zene hallgatásával vagy számítógépes játékokkal, illetve szívesen használnak különböző idegen nyelvi platformokat is, de ezeket elsősorban csak saját szórakoztatásukra, kikapcsolódásként teszik, nem feltétlenül tanulási céllal. A tizedikesek elismerik, hogy az online oktatás alatt nem sokat fejlődött a nyelvi tudásuk, de

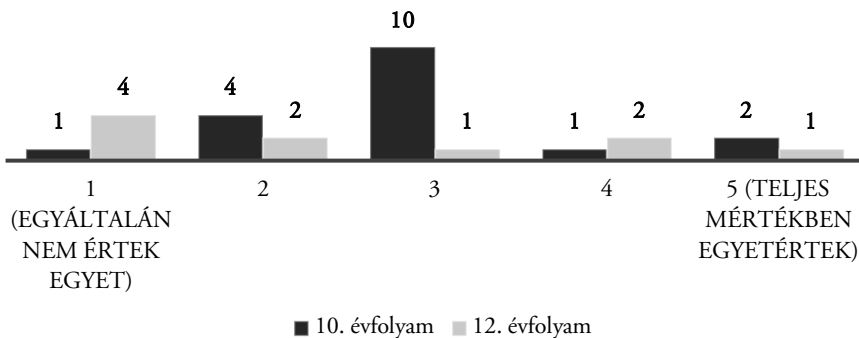
kikapcsolódásként teszik, nem feltétlenül tanulási céllal

még ez is csak csekély mértékben sarkallta – ha sarkallta –, illetve sarkallja őket arra, hogy autonóm módon a saját kezükbe vegyék az irányítást és önszorgalomból fejlesszék magukat. Azt azonban elismerik – ahogyan az a 2. ábrán látható –, hogy az oktatás ezen periódusában valamivel több fáradozást fektettek a tanulásukba, mint a hagyományos oktatás ideje alatt, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy megváltozott tanulási módszert alkalmaztak. Hiszen csak akkor voltak hajlandóak kiegészítő feladatokat, kutatásokat végezni, például az interneten, ha valamit nem értettek a tananyaggal kapcsolatban.

2. ÁBRA

A digitális oktatás hatásai a kutatásban részt vevő diákok tanulási szokásaira

„A digitális oktatás semennyire sem befolyásolta/változtatta meg a tanulási szokásaimat.”
28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Egyéb adatokból kiderül, hogy ez az online oktatás ideje alatt nem csak az idegen nyelvekre volt érvényes, sőt a jelenléti tanítás keretein belül más tantárgyak esetében még kevésbé jelenik meg az autonóm tanulás a tizedikes diákok körében.

Összegezve megállapítható tehát, hogy a kutatásban részt vevő tizedik osztályosok sem a digitális oktatás előtt, sem az alatt, sem pedig jelenleg – tudatosan – nem használják az autonóm tanulási megközelítést.

Az autonóm tanulás a tizenkettedikesek körében

Azok a tizenkettedikesek, akiknek komoly jövőbeli céljaik, terveik vannak – például

felsőfokú tanulmányok, diplomához kötött állások –, már a korai középiskolás éveikben elkezdték az autonóm tanulást alkalmazni, bár nem tudatosan. Ezt a tényt megerősítette a megkérdezett tizenkettedikes lány az interjúban, aki azt nyilatkozta, hogy a „sorsdöntő pillanat” a diákok életében az, amikor rá-

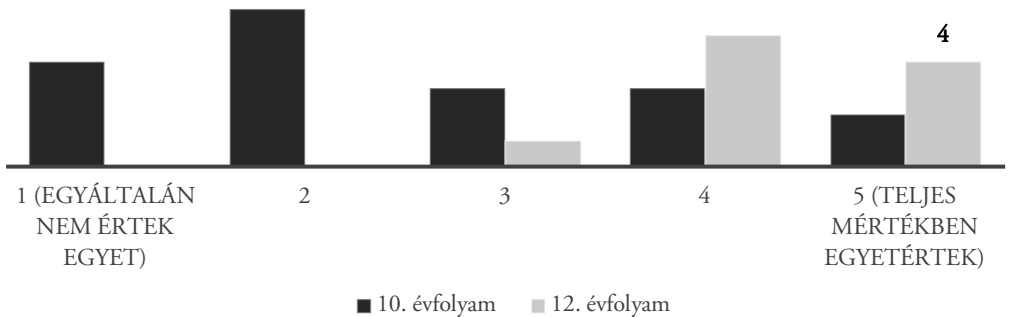
tudatosan alkalmazzák céljaik elérése érdekében

jönnek, hogy mit is szeretnének kezdeni az életükben. Tehát amikor eldől, hogy mi a hosszú távú tervük, akkor elkezdnek autonóm módon is tanulni a fejlődés céljából. A jelenlegi életkorukban, illetve az érettségi, felvételi előtt ők már tisztában vannak az autonóm tanulás jelentésével, annak fontosságával, és ezt tudatosan is alkalmazzák céljaik, jobb tanulmányi eredmények elérése érdekében (3. ábra).

3. ÁBRA

Az autonóm tanulási forma jelenléte a kutatásban részt vevő diákoknál

„Az autonóm tanulás mindig is jelen volt az életemben, szeretem, tudom és akarom is irányítani a saját tanulásomat.”
28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Az autonóm tanulás náluk a digitális oktatás alatt megerősödött, több erőfeszítést tettek és tesznek jelenleg is tanulmányaik sikeres abszolválása érdekében. Ezek elsősorban különórákban, külföldiekkel való levelezésben, szabadidejükben a tantárgyakhoz köthető szórakozási lehetőségek (olvasás, zenehallgatás, videónézés) üzésében nyilvánulnak

meg. Itt meg kell jegyezni azt, hogy habár a tizedikesek is töltötték a szabadidejüket idegen nyelvhez köthető kikapcsolódási formákban, egy nagy különbség mégis van a két korosztály között. Míg a tizedikesek valóban csak kikapcsolódásnak szánták ezeket a „programokat”, a tizenkettedikesek azért

választották az idegen nyelvű relaxálást, hogy szórakozás közben is tanuljanak, fejlesszék, szinten tartásuk önmagukat. Hiszen ők például – ahogy az a kérdőív egy nyitott kérdésre adott válaszaiból kiderült – film- vagy videónézés közben is kijegyzetelik az ismeretlen szavakat, definiálják azokat, sőt azok értelmezésében a kontextus nagyban

hogyan szórakozás közben is tanuljanak, fejlesszék, szinten tartásuk önmagukat

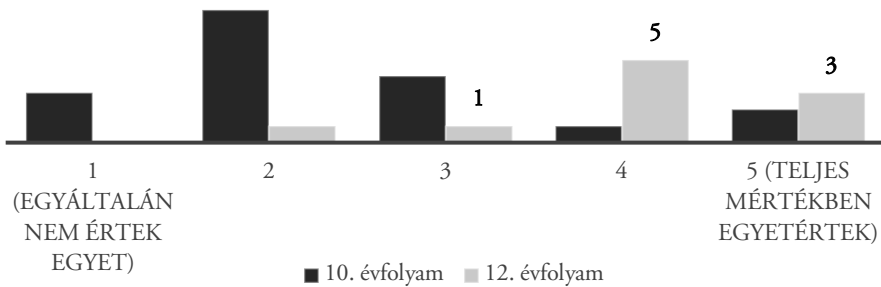
segít nekik. Fontos kiemelni továbbá azt a tényt, amelyet a 4. ábra is illusztrál: több tizenkettedikes tanuló éppen a digitális oktatás hatására érzett magában nagyobb motivációt, és kezdett el jobban figyelni a tanulmányaira, illetve döntött afelől, hogy nagyobb önszorgalmat fordít a tanulásra.

4. ÁBRA

A digitális oktatás hatásai a kutatásban részt vevő diákok motivációjára

„A digitális oktatás során egyre nagyobb felelősséget, belső kényszert, motivációt éreztem a saját tanulásomért, mert nem akartam hátrányba kerülni, lemaradni a többiekhez képest.”

28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Az eredmények alapján megállapítható az is, hogy ez a korosztály az idegen nyelveket véli a legalkalmasabb tantárgyaknak

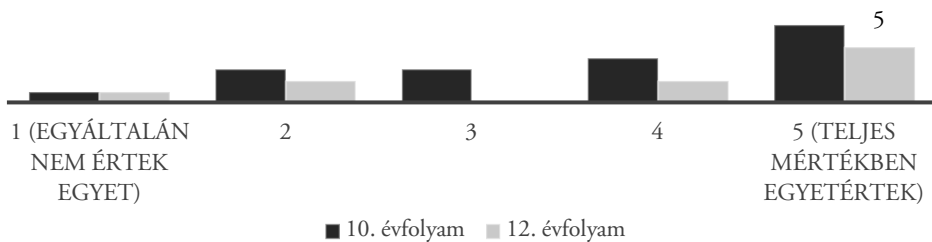
arra, hogy autonóm módon fejlessze önmagát (5. ábra).

5. ÁBRA

Az autonóm tanulás alkalmazhatósága az idegen nyelveknél a kutatásban részt vevő diákok véleménye szerint

„Csak az idegen nyelvek tanulásánál tudtam bevezetni az autonóm tanulást.”

28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Ennek két okát nevezték meg mind a kérdőívben, mind pedig az interjú során. Az egyik az, hogy az idegen nyelvek ismeretét tartják a mai világban a legfontosabbnak, így legtöbbször az idegen nyelvi kompetenciájuk fejlesztésére fektetik a legnagyobb hangsúlyt. A másik ok az, hogy úgy gondolják, a többi tantárgyhoz elengedhetetlen a tanári magyarázat, az ismeretszerzési folyamatuk koordinálása és a tudások ellenőrzése ahhoz, hogy egy mély és átfogó képzettségük legyen a szaktárgyakban. Véleményük szerint ezek az „elemek” az idegen nyelv elsajátításánál nélkülözhetők – kiváltképpen már egy megszerzett alaptudás után.

Összességében tehát levonhatjuk a következtetést, hogy a tizenkettedik évfolyamos tanulók nagyon is nyitottak az autonóm tanulásra, sőt tudatosan alkalmazzák

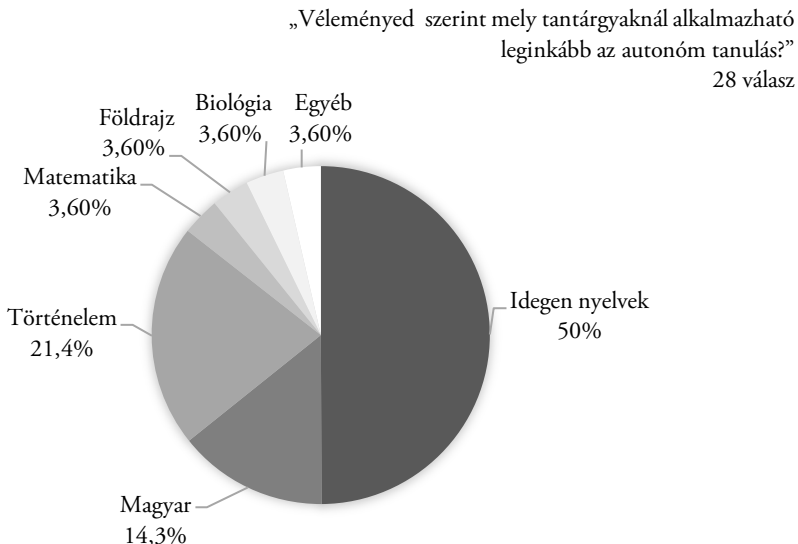
azt, különösképpen az idegen nyelveknél. A digitális oktatás során, illetve annak hatására még inkább fokozódott nyitottságuk az autonóm módszer használatára, ezzel is elősegítve, hogy álmaikat megvalósítsák.

Általános következtetések

Az adatok alapján jól látható, hogy amint közelednek a diákok az érettségéhez, a továbbtanuláshoz, egyre nyitottabbak az autonóm megközelítésre, és alkalmazzák is az autonóm tanulást. A 6. ábra is jól szemlélteti, hogy ez legfőképpen az idegen nyelvek tanulása során valósul meg, hiszen a résztvevők többsége úgy gondolja, hogy leginkább ezen tantárgyakban vehető haszna ennek a „stratégiának”.

6. ÁBRA

Az autonóm tanulás tantárgyi alkalmazhatósága a kutatásban részt vevő diákok véleménye szerint

FORRÁS: saját szerkesztés

Sokszor azonban úgy vesznek igénybe autonóm tanulási módszereket, hogy nem is tudnak róla, hiszen gyakran zenehallgatással, filmek, videók nézésével fejlesztik az idegen nyelvi kompetenciájukat. A digitális oktatás előtt sokuk nem töltött extra időt a tanulással, elegendő volt számukra a tanórán figyelni, vagy csak a szükséges feladatok megoldása, illetve a dolgozatra való

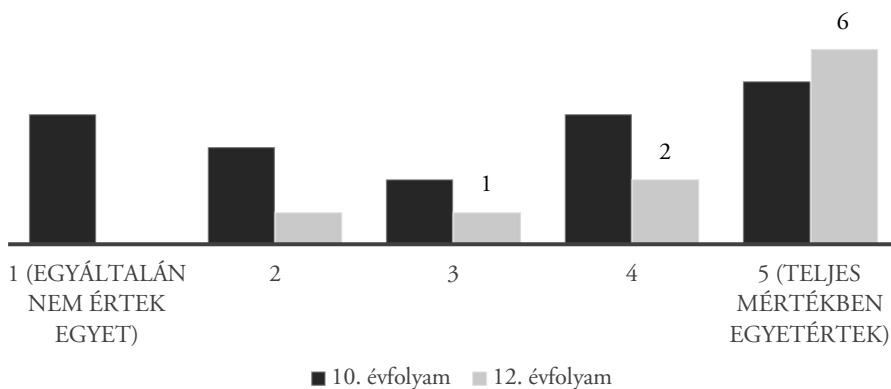
felkészülés igényelt némi többletmunkát.

A 7. ábra azonban azt mutatja, hogy az online oktatás nagymértékben hozzájárult a tanulási szokások megváltozásához, hiszen a diákok a tananyagokat, tanári magyarázatokat sokszor csekélynek vélték, és szükségük volt kiegészítő információkra, plusz időfordításra és energiára ahhoz, hogy megértsék az aktuális tanulnivalót.

7. ÁBRA

A kutatásban részt vevő diákok fáradozása tanulásukat tekintve a digitális oktatás alatt

„A digitális oktatás alatt nagyobb erőfeszítéseket kellett tennem a tanulásom érdekében.”
28 válasz

FORRÁS: saját szerkesztés

Sok esetben ezt tetézték a technikai problémák miatt elmaradt vagy félbeszakadt tanórák. A jelenleg újraindult személyes oktatás nem minden tanulónál csökkentette a plusz erőfeszítések bevetésének mértékét; a kérdőívben több diák is azt nyilatkozta, hogy jelenleg is nagy erőfeszítésekkel irányítja a tanulási folyamatát, de tudja, hogy ez meg fog térülni, és jobb így tanulni. Az is

rokonszenves számukra, hogy ők tervezik, irányítják a saját tanulási folyamatukat, ezáltal jobb látni, tapasztalni a végeredményt, hiszen azt nagymértékben maguknak köszönhetik. Tehát nőtt a motivációjuk a tanulást illetően.

Végül, de nem utolsósorban, a kérdőívben és az interjúk során is előtérbe került az iskolák és a tanárok szerepe az autonóm

tanulás kialakításában. Több tanuló is szükségesnek érzi, hogy az iskola segítséget nyújtson annak megismerésében, mit is jelent az autonóm tanulás, valamint hogy támogatást adjon az önálló tanulás módszereinek alkalmazásához. Ennek következtében többen lennének nyitottak erre a tanulási formára, és képessé válnának hatékonyabban tanulni a formális oktatás keretein kívül is, ami hosszú távon motivációt eredményezhet a folyamatos fejlődésre, az élethosszig tartó tanulásra.

ÖSSZEGRZÉS

A kutatásban részt vevő tanulók válasza alapján tehát elmondható, hogy a digitális oktatás során az autonóm tanulás sok esetben általánossá vált azon diákok körében is, akik korábban nem alkalmazták azt, hiszen számos körülmény rákényszerítette erre őket, mint például a technikai problémák, a tanárok digitális kompetenciájának hiánya, a jelenléti órák nyújtotta biztonság hiánya.

Az is egyértelműen tükröződik az eredményekben, hogy az autonóm tanulás szorosan összefügg az életkorral, mivel az idősebb tanulók már tudatosabban igyekeznek befolyásolni a saját fejlődésüket annak érdekében, hogy sikeresen tovább tudjanak lépni a felsőoktatásba. Természetesen ez a kijelentés nem mondható általános érvényűnek, hiszen, mint ahogyan azt a tanulmányban feltüntetett ábrák is mutatják, kivételek mindig vannak.

Nem mindegyik tizenkettedikes tanuló találja hasznosnak az autonóm tanulást, így aztán nem is alkalmazza azt. Az érem másik oldalát ugyancsak meg kell mutatni: a kutatásban is feltűnt olyan tizedikes tanuló, aki nem elégszik meg csak az iskola falai között megszerzett ismeretekkel. Életkora ellenére fontosnak tartja, hogy felelősséget vállaljon saját tudásának, készségeinek fejlesztéséért, és nagyobb önszorgalmat tanúsítson tanulmányi előmenetele érdekében. Azt is meg kell jegyezni, hogy sok esetben a fiatalabb tanulók nem tudják – és az idősebbek sem kellő mértékben –, hogy mi is pontosan az autonóm tanulás. A hiány pótlásában fontos, hogy a tanárok is tudatosan szerepet vállaljanak, felhívják ennek jelentőségére a figyelmet, és akár tanácsokat is adjanak diákjaiknak arra vonatkozóan, hogyan, milyen módszerekkel alakítsák ki és tartsák fent a saját autonóm tanulásukat.

A pedagógusok jelentős mértékben segítenek ezzel a tanulókkal hosszú távú céljainak elérését, önállóságuk és felelősségvállalásuk kialakítását a saját tanulási folyamatukért.

Természetesen ki kell emelni, hogy a kutatásban részt vevő tanulók csekély száma miatt nem vonhatók le olyan általános következtetések, ame-

Sok esetben a fiatalabb tanulók nem tudják – és az idősebbek sem kellő mértékben –, hogy mi is pontosan az autonóm tanulás. A hiány pótlásában fontos, hogy a tanárok is tudatosan szerepet vállaljanak.

lyek az egész magyar oktatási helyzetre érvényesek lennének. Ennek ellenére ez a kutatás hasznos információkat nyújthat a pedagógusoknak arról, hogyan élték meg a tanulók a digitális oktatást, milyen tapasztalatokat szereztek, milyen nehézségekkel kellett megküzdeniük, illetve hogyan változott az autonóm tanuláshoz fűződő viszonyuk.

IRODALOM

- Herczegh J. és Tornyi Zs. Zs. (2009): Az autonóm tanulás kutatásának empirikus megközelítése – első eredmények a kérdőíves felmérésről egy OTKA kutatás alapján. In: Forray R. K. és Juhász E. (szerk.): *Nonformális-informális-autonóm tanulás*. Debreceni Egyetem, Debrecen. 82–89.
- Huszthy V. (2021): Az autonóm tanuláshoz szükséges tanári és tanulói kompetenciák digitális tanulási környezetben. In: Lengyelné dr. Molnár T. (szerk.): *Agria Média 2020. „Az oktatás digitális átállása korunk pedagógiai forradalma”*, Líceum, Eger. 311–319. Letöltés: [http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7033/1/Agria Média2020.pdf](http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7033/1/Agria_Media2020.pdf) (2022. 10. 28.).
- Kovács Sz. (2020): Önállóság, autonóm nyelvtanulás: elmélettől a gyakorlatig. In: Dr. Orosz I. (szerk.): *Limes. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve – 7/1.* kötet. 269–276. Letöltés: https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2021/10/limes-2020-issue-vii_volume-1.pdf#page=269 (2022. 10. 27.).
- Papp-Danka A. (2014): *Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata*. Letöltés: https://www.eltreader.hu/media/2015/01/Papp_Danka_A_Online_tanulasi_READER.pdf (2022. 10. 09.).
- Spiczéné Bukovszki E. (2015): Az önszabályozott (autonóm) tanulás szerepe a sikeres nyelvtanulásban. In: Bárdos J. (szerk.): *Nyelvtanulási stratégiák, tanulói autonómia: az elmélet és a gyakorlat összehangolása*, Líceum, Eger. 49–66.

„Majomország” – *Tápéta és árnyék. Vallomás korunk emberi kapcsolatairól*
Mimetikus oratórium Weöres Sándor verseiből (1971)

A műsor a Szegedi Egyetemi és Főiskolai Fesztiválon 1972-ben aranyfokozatú oklevelet kapott, öt más együttes társaságában. A képen Lévai László, Thész Gabriella, Bezdán József, Elek Gyula, Szintai Péter Cserna Csaba.

Fotó: Mincsovics Emil